

Monitering af markfirben langs "Fodsporet" mellem Næstved-Skælskør og Slagelse, 2021

2021

Ravn-Nature ApS

Indledning, formål og sammenfatning:

Naturstyrelsen Storstrøm har ønsket at gennemføre et monitoringsprogram for markfirben langs det tidligere jernbane-trasse "Fodsporet", der løber fra Næstved til Skælskør og Slagelse, for efterfølgende at gennemføre naturpleje på evt. del-strækninger med markfirben. På denne baggrund har Naturstyrelsen Storstrøm anmodet Ravn-Nature ApS v. Peer Ravn om at gennemføre et monitoringsprogram og udfærdige afsluttende notat.

Monitoringsprogrammet genfandt markfirben bestande ved Fodsporet ved Tjæreby umiddelbart øst for Skælskør og ved en vejskråning ved Ladebovej umiddelbart op til Fodsporet inde i Skælskør.

Desværre blev der ikke fundet markfirben langs Fodsporet i området fra Herlufsholm Idrætsanlæg til Guderup/Slagelsevej. I hele dette delområde blev der derimod fundet bestande af skovfirben.

Formentligt er markfirben-bestanden ved Fodsporet ind mod Næstved afhængig af tilvandring fra markfirben-bestandene langs Næstved-Ringstedbanen. Disse markfirben-bestande har i de sidste år været under kraftig negativ påvirkning af omfattende anlægsarbejder i forbindelse med modernisering og udbygning ift. Fehmern-forbindelsen.

Monitoringen blev udført af henholdsvis biolog Peer Ravn, som har udarbejdet Miljøstyrelsens officielle forvaltningsplan for markfirben, samt herpetolog Hans Ole Hansen.

Markfirbenets biotopkrav

Markfirbenet er en central- og østeuropæisk art, som har sin nordlige udbredelsesgrænse i Danmark, Sydengland og Sydsverige. Sydgrænsen går ved Alperne og Pyrenæerne, mens markfirbenet er vidt udbredt i Rusland til Sibirien.

Markfirbenet yngler på en række forskellige typer af levesteder, lige fra menneskeskabte levesteder såsom vejskråninger, jernbaneskråninger, råstofgrave (typisk grusgrave), over til mere naturlige levesteder som overdrev, heder, højmoser og til oprindelig natur som klitter og kystskrænter.

Kendetegnende for disse yngleområder er, at de indeholder soleksponerede skråninger, bestående af veldrænende, løse jordtyper, og en ringe grad af bevoksning, typisk bestående af lave urter eller et løst dække af græsser. Disse soleksponerede skråninger udgør et terrænelement af altafgørende betydning for markfirbenet, da sådanne skråninger opfylder livskravene for arten på vores nordlige breddegrader. Således er ynglesuccesen betinget af, at æglægningen kan finde sted i varm, løs, veldrænet jord, typisk af gruset eller sandet karakter. Overvintringskvartererne skal ligeledes være veldrænede og disse soleksponerede skråninger virker samtidig som hurtigt opvarmede solepladser forår og efterår, hvor solen står lavt på himlen.

På Syd- og Sydvestsjælland er markfirben almindeligt udbredt lige øst og syd for Næstved, samt langs hele kyststrækningen fra Næstved til Bildsø Strand. Derudover er den inde i landet udbredt på en række jern- og vejskråninger samt i råstofgrave.

Udbredelse og bevaringsstatus

Markfirbenet er i tilbagegang i Danmark. Der er flere årsager til denne tilbagegang.

Markfirben har behov for, at der indenfor levestedet er partier med soleksponerede jordflader og løst dække af urter. I Østdanmark er karakterplanter for denne biotoptype: fx håret høgeurt, slangehoved, harekløver, mark krageklo, bidende stenurt, kongelys, blåhat og blåmunke.

Sådanne levesteder er under tilgroning i Danmark pga. manglende afgræsning, gødsning, øget atmosfærisk kvælstofdeponering og til dels pga. tilkørsel af næringsrig overjord, typisk en problemstilling kendt fra råstofgrave.

Soleksponerede jernbanetrasser er ofte meget velegnede raste- og yngleområder for markfirben. Her er det et jernbane-tracé ved Næstved. Læg især mærke til det soleksponerede fine grus oppe ved banen og den løst dækkende, lave og halvhøje urte- og græsvegetation.

De nødvendige kerneelementer på en velegnet biotop for markfirben er:

- soleksponerede skråninger (for at få et optimalt mikroklima må overfladestrukturen om muligt gerne være varieret, så der opstår læ, og forskellige vinkler for at opfange solens stråler optimalt i løbet af dagen)

- partier med løs, veldrænet, soleksponeret jord, oftest af sandet eller gruset karakter (soleplads, æglægning, huler til beskyttelse og overvintring)
- spredte småbuske (thermoregulering, skjulesteder, fødesøgning)
- sten, stendyrer, grene og kvas (soleplads, skjul, overvintringssted)
- artsrig, løst dækkende, lav urtevegetation (levested for artsrigt insektliv, som udgør markfirbenets fødegrundlag)

Moniteringsmetode:

Registrering af markfirben er ofte vanskelig og tidskrævende. Dels er bestandene ofte fåtallige, dels forekommer arten ofte kun pletvis indenfor større arealer, der ellers umiddelbart virker velegnede. Generelt kræver monitoring, derfor en vis erfaring i forhold til artens behov og præferencer, tålmodighed, samt flere monitoringsrunder.

Eftersøgning af arten bør foretages på solrige, ikke alt for varme dage (12°-20°), særligt fordelagtigt er det, hvis der kun i ringe grad er vind, da man så ofte vil kunne høre markfirbenets puslen i vegetationen, når det forsøger at undslippe.

Moniteringen blev gennemført 31. august, d. 3. og 28. september 2021.

Vejrforhold: 16°-22° grader, let vind, solrigt og dermed velegnet monitoringsvejr ift. markfirben.

De 2 dele af Fodsporet er angivet med rød og gul nedenunder.

Luftfoto med forløbet af Fodsporet.

Gult: Dalmose-Slagelse-sporet

Rødt: Næstved-Dalmose-Skælskør-sporet

Lokalitetsbeskrivelse

Fodsporet er et tidligere jernbane-trasse, som forbandt Slagelse, Skælskør og Næstved over Dalmose på i alt 48 km. Banen blev anlagt i 1892 og endelig nedlagt i 1986, hvorefter jernbane-trasset lå ubenyttet hen indtil etableringen af det rekreative stianlæg "Fodsporet", som blev etableret omkring 2010 med asfaltering af banelegemet og anlæg af rekreative shelterpladser og forskellige motionsanlæg. Efter at jernbanetrafikken blev nedlagt er busk- og trærydning ophørt og der er foregået en kraftig tilgroning af buskadser og træer langs banelegemet.

Fodsporet mellem Dalmose-Slagelse:

Efter at have gennemcyklet og -gået Fodsporet mellem Slagelse og Dalmose vurderes det ikke, at der er egnede raste- og yngleområder for markfirben på denne del af Fodsporet og derfor er der ikke foretaget andet end en resultatløs screening på cykel ift. forekomst af egnede raste- og yngleområder.

Fodsporet mellem Næstved-Dalmose-Skælskør:

Denne del af Fodsporet forløber stort set i en øst-vestlig retning hvilket betyder, at det er eksponeret mod syd. Langs denne del af Fodsporet blev der for 10-15 år siden registreret fund af markfirben både ved Herlufsholm/Næstved og ved Tjæreby/Næstved.

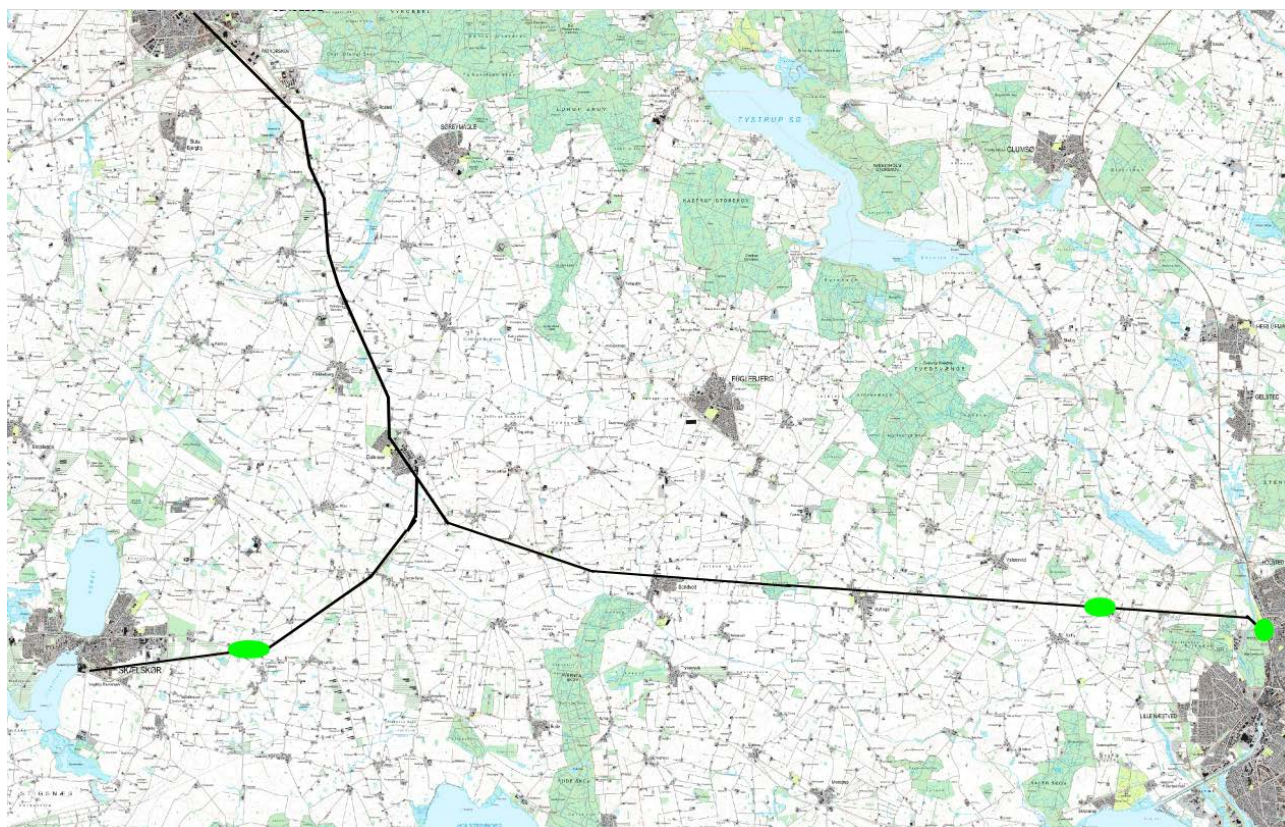
Resultater 2021:

Der blev ikke genfundet markfirben langs Fodsporet på strækningen fra Herlufsholm Idrætsanlæg og til Fodsporets krydsning af Slagelsevej. På denne strækning blev der til gengæld fundet skovfirben jævnt fordelt.

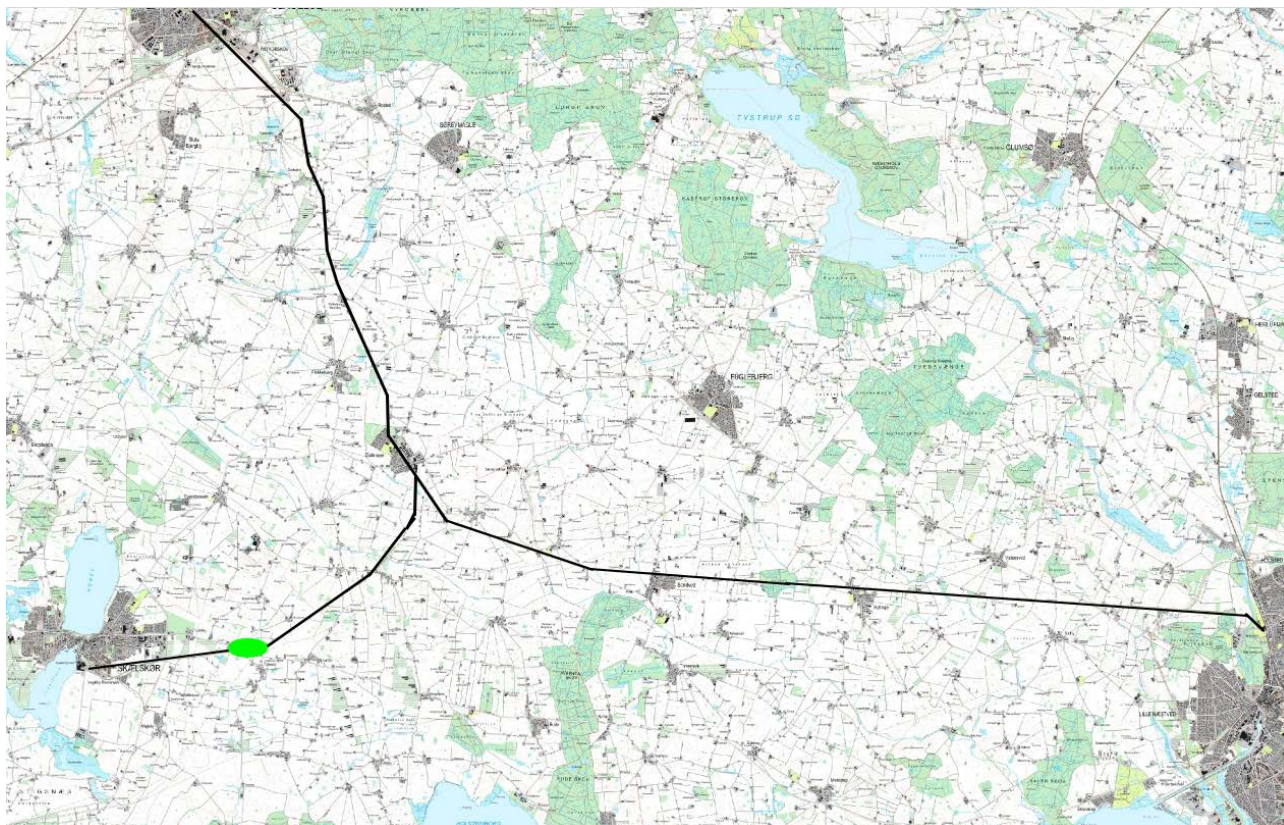
Der blev genfundet markfirben langs Fodsporet på strækningen fra Eggeslevlillevej til Fodsporets krydsning af Næstved Landevej ved Tjæreby. Her blev der i alt optalt 16 nyklækkede markfirben, formentligt af 3-4 forskellige kuld.

Der blev endvidere fundet nyklækkede markfirben umiddelbart op til Fodsporet på en vejskråning langs rensningsanlægget ved Ladebovej i Skælskør.

Fodsporet mellem Næstved og Skælskør, 2008: Tidligere fund af markfirben, dels ved Næstved ved henholdsvis Herlufsholm Idrætsanlæg og på strækningen mellem Guderupvej og Slagelsevej. Dels ved Skælskør/Tjæreby på strækningen mellem Lundbyvej-Eggeslevlillevej og Næstved Landevej.

Fodsporet mellem Næstved og Skælskør: Fund af markfirben i 2021. I 2021 blev der ikke genfundet markfirben ved de 2 lokaliteter ved Næstved henholdsvis Herlufholm Idrætsanlæg og Guderupvej/Slagelsevej. Til gengæld blev der genfundet markfirben ved Skælskør/Tjæreby.

Fodsporet, 2021: Markfirben-forekomster ved Skælskør/Tjæreby mellem Lundbyvej-Eggeslevlillevej og Næstved Landevej.

Isoleret markfirben-lokalitet på vejskråning ved Ladebovej, kun 50 m fra Fodsporet.

Diskussion i forhold til at markfirben er forsvundet fra den østligste del af Fodsporet:

I forbindelse med monitoringen af markfirben langs det ubenyttede jernbane-trasse for godt 10 år siden blev der kun konstateret få markfirben og det vurderedes ikke, at bestanden var ret stor, sammenholdt med at omfanget af optimale eller suboptimale raste- og yngleområder var af forholdsvis ringe omfang. Umiddelbart har der nok i en vis grad været tale om populationer som var sammenknyttet med de mere talrige og livskraftige markfirben bestande langs Næstved-Ringsted Banen og ved Ganges Bro. Disse markfirben-bestande har været under et voldsomt pres i forbindelse med omfattende anlægsarbejder, som har moderniseret og udbygget banen frem mod etableringen af den kommende Fehmern-forbindelse. Dermed har tilvandring fra disse bestande langs Fodsporet formentlig været ringe eller ikke eksisterende i en årrække.

Andre mulige årsager til at markfirben er forsvundet fra lokaliteterne langs Fodsporet kan være:

- Tilgroning og udskygning af det tidligere jernbane-trasse med buske, træer, høje urter og græsser
- Asfaltering af det tidligere jernbane-trasse: Fjernelse af træ-jernbanesveller og efterfølgende anlægsarbejder og asfaltering har formentlig påvirket markfirben-bestanden negativt
- Øget publikumspres
- Mangel på velegnede æglægningspladser med soleksponeret fint grus

Konklusion:

Tjæreby/Skælskør:

Der blev fundet en mindre, sårbar bestand af markfirben langs Fodsporet ved Tjæreby/Skælskør. Denne bestand bør sikres vha. udlægning af grus og årlig slåning og efterfølgende fjernelse af det afslåede materiale i juni og november langs de soleksponerede dele af Fodsporet. Med fordel kan denne naturpleje forlænges langs Fodsporet helt ind til Skælskør Rensningsanlæg ved Ladebovej, så der opnås en sammenkobling af de 2 isolerede markfirbenbestande, som er meget individfattige og dermed truede.

Herlufsholm/Guderup:

Det ser desværre ud til at markfirben er forsvundet fra denne del af Fodsporet. Der er dog blevet etableret en række meget fine, mulige raste- og yngleområder langs Fodsporet, dels ved underførslen ved Slagelsevej og dels ved underførslen ved Ring Nord. Derudover vil der formentligt ske en vækst og dermed kunne ske en kolonisering fra markfirben-bestandene langs Næstved-Ringsted Banen nu da anlægsarbejdet er afsluttet.

Naturplejen bør gennemføres vha. udlægning af grus og årlig slåning og efterfølgende fjernelse af det afslåede materiale i juni og november langs de soleksponerede dele af Fodsporet.

Fodsporet/Næstved: Tidligere fund af markfirben angivet med grøn skravering. Markfirben blev desværre ikke genfundet i forbindelse med 2021 monitoringsprogrammet. Derimod blev der fundet skovfirben jævnt fordelt langs strækningen, angivet med rødt.

Lokalitet-fotos

Fodsporet ved Herlufsholm Idrætspark: Ingen fund af markfirben i 2021, men tidligere er der fundet både voksne markfirben og nyklækkede unger. Her blev der fundet skovfirben i 2021.

Fodsporet øst for Herlufsholm Alle: Her blev der fundet skovfirben i 2021.

Fodsporet: Underføring under Ring Nord. Her blev der fundet skovfirben i 2021.

Fodsporet ved Slagelsevej/Guderupvej: Tidligere markfirben-lokalitet, men desværre blev der ikke fundet markfirben i 2021. Her blev der til gengæld fundet skovfirben i 2021.

Fodsporet ved underkørsel under Slagelsevej, lige vest for Næstved: Her blev der fundet skovfirben i 2021.

Fodsporet ved Idrætspladsen/Shelterpladsen v. Hyllinge: Ingen fund af firben.

Fodsporet: Hyllinge, 500 m før Idrætsanlæg: Ingen fund af firben. Læg mærke til den kraftige opvækst af græsser og urter, som gør skråningen uegnet for firben og markgræshopper, firbenenes vigtigste fødeemne sommer og efterår.

Skråningspartierne langs Fodsporet bør slås 1-2 gange årligt og det afslåede materiale bør fjernes fra skråningerne.

Fodsporet: Store strækninger af det gamle jernbane-trasse er overskygget af buskadser og stadigt voksende træer! Det giver et fint afvekslende oplevelsesrum for de mange besøgende men er ikke fordelagtigt for firben.

Fodsporet ved Hyllinge: Den lille sydeksponerede skråning slås årligt, men det afslåede materiale bør fjernes, ligesom det ville være fordelagtigt at få etableret soleksponerede grus langs sporet.

Fodsporet ved Tjæreby/Skælskør: Suboptimal biotop for markfirben, da der mangler soleksponeret grus og stenbunker.

Fodsporet ved Tjæreby/Skælskør: Suboptimal biotop for markfirben, da der mangler soleksponeret grus og stenbunker. Derudover bør hele skråningen slås 1-2 gange årligt med henblik på at skabe optimale forhold for græshopper, andre insekter og markfirben.

Fodsporet ved Tjæreby/Skælskør: Suboptimal biotop for markfirben, da der mangler soleksponeret grus og stenbunker.

Fodsporet ved Tjæreby/Skælskør: Nyklækket markfirben, som soler sig i det tørre løv, da der er mangel på soleksponeret fint grus.

Fodsporet, september 2021: Nyklækket markfirben, Tjæreby v. Skælskør.